

Foto: Hans van den Bos, Bosbeeld

Bosbeheer en biodiversiteit

Beheerders, aannemers en beschermers praten samen over de toekomst van de gedragscode

De Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) organiseerde op 2 december een bijeenkomst met soortbeschermers, bosaannemers, natuurbeheerders en beleidsmakers om samen eens te bespreken hoe bosbeheer en biodiversiteit het beste samen kunnen gaan: waar hebben we het dan eigenlijk over, wat is daar voor nodig, hoe is dat te regelen? Aanleiding was de evaluatie van de gedragscode bosbeheer, maar bosbeheer en biodiversiteit gaat veel verder dan het houden aan de Flora- en fauna-wet. Het startpunt van het gesprek was dus niet hoe een nieuwe gedragscode er uit moet zien, maar juist hoe multifunctioneel bosbeheer en biodiversiteit samen kunnen gaan.

— Geert van Duinhoven (redactie)

> Een aantal inleiders schetst eerst het probleem. **Robert Kwak van Vogelbescherming Nederland** maakt een onderscheid in basiskwaliteit en bijzondere kwaliteit. Volgens hem is het namelijk belangrijk om goed te weten wat je eigenlijk aan het beschermen bent en waarom. Lang niet alle soorten zijn overal in Nederland zeldzaam. Er zijn grote regionale verschillen en ook grote verschillen in trends tussen vogelsoorten. En soorten die momenteel niet erg bijzonder zijn, kunnen dat over een aantal jaar uiteraard wel zijn. Daarom vindt Kwak dat de intentie moet zijn om alle soorten ecologisch duurzaam te beschermen. Op nationale schaal betekent dit dat je wellicht moet kiezen voor een aantal speerpunten in bostypen en regionaal voor bijvoorbeeld meerdere successtadiï. En op lokaal niveau moet je er voor zorgen dat cruciale elementen (poelen, houtwallen, bosjes etc) beschermd worden. Door de schaalniveaus te koppelen en goed te omschrijven waar de gevaren loeren, wordt het helderder waarom en wat je beschermt.

Stefan Vreugdenhil van de Zoogdierenbescherming pleit voor een gebiedsbrede aanpak. Volgens

hem wordt er bij de beoordeling van de effecten van bosbeheer op zoogdieren nog te veel alleen gekeken naar de effecten van bosbeheer op de kapvlakte zelf. Aan de hand van vleermuizen, dassen, hazelworm en vleermuizen liet hij zien hoe belangrijk het is om juist ook daarbuiten te kijken. Hoe meer je investeert in verspreidingsgegevens van fauna, des te meer vrijheid er is om aan bosbeheer te doen. Want, zo sloot hij af: bosbeheer en soorten horen bij elkaar!

Betuttelende FF-wet

Rienk-Jan Bijlsma van Alterra ging een stapje verder en vindt eigenlijk dat we in Nederland meer scheiding moeten aanbrengen tussen bosbouw en natuur. En als je op de ene plek wat meer hout gaat produceren, moet je op een andere plek intensiever de natuur gaan beheren, vindt hij. Het liefst ziet hij dat er op nationale schaal bekeken wordt welke karakteristieke kwaliteiten er in welke regio's duurzaam behouden, hersteld of ontwikkeld kunnen worden.

Rino Jans van de Bosgroepen bekijkt het thema vanuit de bril van een particuliere boseigenaar.

En dat geeft toch een ander perspectief dan die van een grote terreineigenaar of natuurbeschermers. Over het algemeen vindt de particulier niet dat er momenteel echt iets aan het misgaan is: de particulier oogst wat hout (zonder dat het een vetpot is), flora en fauna zijn er bijna vanzelfsprekend en dat is uiteraard prima. Maar al dat gedoe met de gedragscode, de vele dure inventarisaties en de FF-wet, vindt hij over het algemeen maar betuttelend. Hij wil graag samenwerken met de soortbeschermers, maar dan wel wat meer wederzijds respect.

Harrie Hekhuis van Staatsbosbeheer heeft onlangs de Bosvisie uitgebracht voor zijn organisatie. Staatsbosbeheer schrijft daarin dat er in de komende jaren meer aandacht zal zijn voor houtoogst. Maar volgens Hekhuis hoeft dat niet te betekenen dat de biodiversiteit op een lager pitje komt te staan. Voorwaarde is dan wel dat er een nog betere samenwerking en afstemming komt tussen beheerders en soortbeschermers. Er zal meer ruimte voor maatschappelijk debat moeten zijn over het dilemma benutten versus beschermen. In dat debat moet volgens hem niet de gedragscode centraal staan maar juist de doelen die je er mee wil bereiken: het duurzaam in stand houden van flora en fauna en tegelijkertijd ruimte bieden aan recreatie en het benutten van producten die uit het bos te halen zijn.

Kees Boon van de ondernemersorganisatie AVIH vindt dat er nog veel meer aandacht kan zijn voor hout en houtoogst. Er groeit nog steeds veel meer dan er geoogst wordt, dus is het zaak om de productie de komende jaren te verhogen en dat kan in zijn ogen met behoud van biodiversiteit. Dat is vooral een kwestie van goede afspraken maken, vakmanschap vergroten en goede samenwerking met soortbeschermingsorganisaties.

Moreel dilemma

Je zou bijna zeggen: gelukkig maar dat de meeste sprekers het belang van samenwerking zo benadrukken. Want zelden zaten zoveel mensen bij elkaar met zo veel verschillende achtergronden: van soortbeschermers, terreineigenaren, juristen, aannemers en kraanmachinisten. Alleen dat al was voor veel aanwezigen een eyeopener. De doelen van al die groepen bleken namelijk helemaal niet zo ver uit elkaar te liggen. Eigenlijk ziet iedereen wel het belang van natuurbescherming, maar ook het belang van bosbeheer en houtoogst. In verschillende groepen werd vervolgens gediscussieerd over hoe nu verder met dit thema. Zo kwam bijvoorbeeld het dilemma en de (on)mogelijkheid ter tafel van houtoogst in de wintermaanden om daarmee het gevoelige broedseizoen te ontlasten. De soortbeschermers vinden de winter een heel logische periode om in het bos te werken. De aanwezige aannemers konden nu eindelijk eens uitleggen dat dit in de winter vaak heel lastig en soms onmogelijk is vanwege de natte omstandigheden, kans op bodembeschadiging en daarmee ook ecologische nadelen.

In een van de groepen realiseerde men zich dat we wel al veel weten over aantallen binnen populaties, maar nog relatief weinig over wat nu de oorzaken zijn van voor- of achteruitgang bij po-

pulaties. Is er wel een relatie met oogst? Of gaat het meer om de keuze voor een bepaald type bos of om de manier van oogsten? Het blijft gemakkelijk om te praten over populaties en zaken op gebiedsniveau, maar als een boswachter inventariseert in de zomer en nesten vindt, dan staat hij voor een moreel dilemma: Moet hij toestemming geven om hier aan de slag te gaan? Ook al zijn het soorten waar het goed mee gaat, dan voelt hij zich verantwoordelijk voor het opzettelijk kapotmaken van nesten.

Ontdoen van juridische lading

Het zijn eigenlijk nog twee werelden: voldoen aan wetgeving en werken aan biodiversiteit in je bos. Opmerkelijk genoeg voelen veel bos- en natuurbeheerders de natuurwetten als een hindermacht. Wat mee speelt, is dat de laatste paar jaar het accent in het multifunctioneel bos verschoven is van bijna geen houtkap naar veel houtkap. Daar maakt de samenleving zich zorgen om. En daar zou beter over gecommuniceerd moeten worden. Misschien kan je de gedragscode zien als een contract met de samenleving en hem proberen te ontdoen van zijn juridische lading. Je moet gewoon aan de slag met populaties op gebiedsniveau, en met je burens. Beheerders en eigenaren moeten over de eigen grenzen heen kijken en met de oogst rekening houden met de planning van de burens. Maar hoe je het ook wendt of keert, het blijft zo dat partijen voor- en nadelen ondervinden van een afspraak. Of deze nu in de vorm is van een gedragscode of een leefgebiedsplan, of georganiseerd zoals bij de Faunabeheereenheden. Na de inleidingen merkten de aanwezigen dat er in het dagelijks leven eigenlijk te veel gedacht werd in tegenstellingen terwijl je hier op zo'n middag merkt dat er helemaal geen sprake is van tegenstanders: ook in productiebos zijn natuurwaarden. En ook natuur heeft soms baat bij beheer. En productie kan heel goed rekening houden met natuur. Professionaliteit en samenwerking tussen de partijen (beheerders en soortengroepen) zal de sleutel zijn voor de toekomstige beheerpraktijk en veel minder een

strakke en dichtgetimmerde wetgeving. Beheerders en beschermers moeten weten waar ze het over hebben, oog hebben voor elkaars belangen, weten wat mag en wat niet mag en elkaar weten te vinden.

Tegeltjes van het mozaïek

Naast samenwerking, informatie uitwisselen en erkenning van elkaars standpunten, bleek een overkoepelend thema ook te zijn de ruimtelijke zonering. Om biodiversiteit te krijgen is variatie (op verschillende schaal) van bostypen, -fasen en -leeftijden van belang. Als deze allen voorkomen in een gebied vindt een weldaad aan soorten hun favoriete plekje. Dat houdt ook in dat er meer werk gemaakt moet worden met bosverjonging omdat deze bosfase (jonge fase en open plekken) in de afgelopen decennia is ondervertegenwoordigd geraakt. Maar ook het zoneren van functies, bijvoorbeeld door het aanwijzen van natuurkerngebieden, is een optie om elders met meer vrijheid en ruimte aan de slag te gaan met houtproductie.

De heikele kwestie in deze is dan wel hoe groot de eenheden moeten zijn. Sommigen vinden dat het geïntegreerd bosbeheer eigenlijk ook al een soort zonering in houdt op heel kleine schaal. Dus hoe groot moet een zone zijn? Wat is de eenheid? Is dat een ecologische zone of juist een economisch rendabel te beheren gebied? Iedereen vindt een mozaïekbeheer een prachtige oplossing, maar hoe groot zijn dan de tegeltjes van het mozaïek? Dat is uiteraard moeilijk te definiëren, maar een algemeen advies is wel om dit op nationale schaal te bepalen en op nationale schaal natuurkerngebieden aan te wijzen zodat zeker is dat we niets 'weggooien'. Van alle soorten moeten we op zijn minst duurzame populaties kunnen behouden en het zal per soort afhangen hoe groot dan een zone zal moeten zijn. Een mooi begin van een lastige discussie waar het laatste woord nog lang niet over is gezegd.<

redactie@vakbladnbl.nl

